

www.simerini.com.cy

Βιβλιανηλασιές // Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή

Μαγδαληνή, Μάγδα, Μάγκι...  
Έλλη Παιονίδου

Άννα Καλογήρου-Παύλου

Στο μυθιστόρημα της γνωστής και πολυγραφώτατης λογοτέχνης Έλλης Παιονίδου, που πρωτοκυκλοφόρησε το 2004 από τις αθηναϊκές εκδόσεις Μεταίχμιο, η αιγυπτιακή επαναφορά του τίτλου με τα παρεμφερή αλλά και διαφορετικά στην απήχσή τους γυναικεία ονόματα μαζί με τη συνήχηση των αποσωπτικών τους υποβάλλει την απορία γύρω από την ταυτότητα των κεντρικών προσώπων της μυθιστορηματικής δράσης. Άραγε πρόκειται για την εξιστόρηση της ζωής τριών ξεχωριστών γυναικών ή μήπως οι τρεις καρπές του πολυκύμαντου βίου της πρωταγωνιστικής ηρωίδας θα κινήσουν τα νήματα της ιστορίας, συνυφαίνοντας την πολυπρόσωπη πλοκή στην ανέλιξη της φαντασιακής σύλληψης με τους όρους μιας υπαρκτής πραγματικότητας μέσα από τις 366 σελίδες του βιβλίου; Όσοι, προφανώς, και οι ημέρες του χρόνου στην αέναη ανακύκλωση αλλά και την παλινδρόμησή του, εναλλάσσοντας το καθημερινό παρόν με το παρελθόν των αλλοτινών ημερών και προσβλέποντας στην ευσώηνη προοπτική του μέλλοντος.

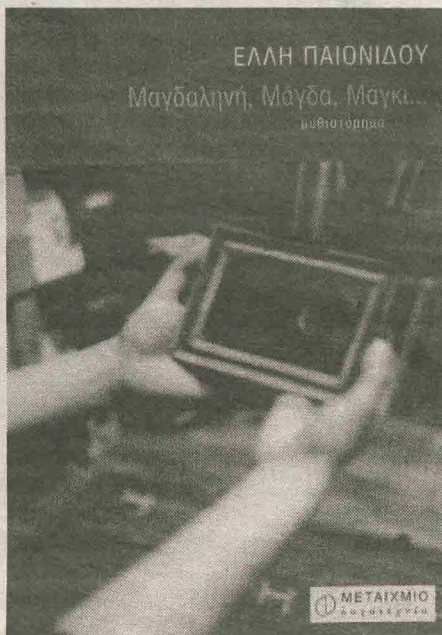
Η ενδιαφέρουσα μυθολογία με τους κινηματογραφικούς ρυθμούς της αριστοτεχνικής αφηγηματικότητας, τους αισθητικούς τόνους μιας σφύζουσας χυμώδους γραφής και τη ρεαλιστική πειθώ της παραστατικής σκηνωγραφίας των δράμενων αποτυπώνονται τη σφραγίδα του έργου. Έτσι που η θελκτική του πρόσληψη τόσο στο υφολογικό πεδίο όσο και στα ποικιλόχρωμα τοπία της θεματικής του περιδιάβασης υποχρεώνει τον παντός επιπέδου αναγνώστη, από τον λιγότερο υποψιασμένο έως τον πλέον απαιτητικό, να μη διακόψει την αισθητική απόλαυση της αισθαντικής φιλιανγωγίας. Για να συνεχίσει όχι απλώς την αγωνιώδη εξέλιξη των περιπετειωδών επεισοδίων, που κορυφώνονται σε αστυνομικό θρίλερ, αλλά και στην άρρηκτη τους σύνδεση με την ψυχογράφηση των χαρακτήρων να καταδέχεται ολοένα βαθύτερα στους λαβυρινθώδεις μαιάνδρους και στις συνειδητές είτε υποσυνείδητες διαδρομές του ψυχισμού τους. Να στηθοσκοπεί, προπάντων, και να ακροάζεται τους παλμούς της ευαίσθητης καρδιάς και της ασκίτητης ψυχής της ηρωίδας του έργου, εφόσον εξ αρχής έχει λυθεί ο γρίφος της ταυτοποίησης των τριών ονομάτων.

Είναι η Μάγδα με το συντετμημένο όνομα της γιαγιάς της από την πλευρά του πατέρα της, που την προσφώνει Μαγδαληνή, μη θέλοντας μισή της μνήμης της μάνας του. Είναι η κόρη ενός δύστροπου δασκάλου παλαιών πατριαρχικών ηθών, που τον αποπλίζει, ωστόσο, η μειλιχία της αφοσιωμένης συζύγου και ιστορικής μάνας, εξασφαλίζοντας τη γαλήνη στο οικογενειακό περιβάλλον μιας μικροαστικής κυπριακής οικογένειας· παρά τις αλλεπάλ-

λπλες μετατοπίσεις με τα δυο τους παιδιά και τις δοκιμασίες των αντίξων καιρών. Τότε, που περί το τέλος της δεκαετίας του '50, η ανάγκη της επιβίωσης είτε ο ασυμβίβαστος πόθος των σπουδών άνοιγε τα πανιά της μετανάστευσης, κυρίως, στην Αγγλία. Εκεί θα βρεθεί η Μαγδαληνή-Μάγδα, σπουδάζοντας Αρχιτεκτονική στο Λονδίνο, ενώ θα τη σημαδέψει ο πρόωρος θάνατος της μητέρας της. Η Μάγκι θα κλείσει στο συρτάρι της λήθης το πτυχίο της, μετά τον γάμο της με τον Άγγλο συμφοιτητή της, που τροχοδορεί η αριστοκρατική αυταρχική πενθερά της.

Όχι μόνο απολαμβάνει τις ανέσεις, που της προσφέρει η επιτυχημένη σταδιοδρομία του μεγαλοαρχιτέκτονα συζύγου της, μα και τις χαρές της επαγγελματικής αποκατάστασης των τριών της παιδιών. Σε μια επανάληψη, όμως, της δικής της μοίρας η κόρη της ξενιτεύεται στην Αμερική, ακολουθώντας τον Αμερικανό σύζυγό της. Και εκεί που νιώθει την οικονομική ασφάλεια και την τρυφερότητα κοντά σε έναν ευκατάστατο σύζυγο, καθώς και την ολοκλήρωσή της ως γιαγιάς δύο χαριτωμένων εγγονιών, οι ανατρεπτικές αλλαγές του βίου δεν αργούν να έλθουν: η συνάντηση ύστερα από τριάντα χρόνια με τον ερωτοκυνηγετημένο συμμαθητή της και τώρα πανεπιστημιακό καθηγητή στην Αμερική, ο πόνος για την πενθερά της, που την κλείνουν λόγω αλισσάμερ σε ίδρυμα, η ανακάλυψη της γενετήσιας ιδιαιτερότητας του ζωγράφου γιου της, που βαρύνεται με την ανεξακρίβωτη ενοχή του αυτοπροβολισμού του συγκατοίκου του, οι ρωγμές στις συζυγικές σχέσεις του μεγάλου της γιου, καθώς και η καταιγίση του αδελφού της από την ιδιόρρυθμη γυναίκα του. Σε μια επίσκεψή της στην Κύπρο θα ζήσει τις τελευταίες στιγμές μιας καρκινοπαθούς συμμαθήτριάς της, αλλά και θα επανασυνδεθεί με τις μητρικές και συγγενικές μήμες της εντοπιότητάς της.

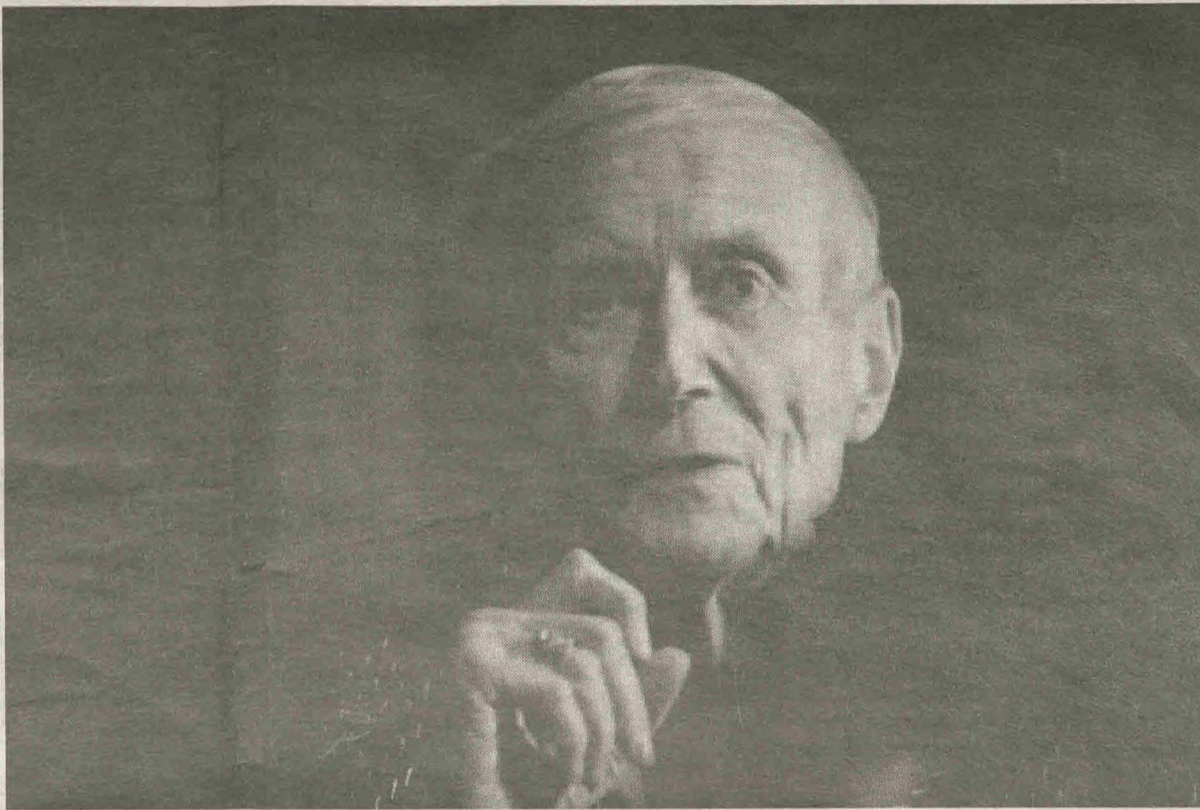
Το μυθιστόρημα της Έλλης Παιονίδου μέσα από πολυεπίπεδους αλληγορικούς συμβολισμούς θέτει τα διαχρονικά ζητήματα της αποδημίας, του νόστου στις ρίζες και της Πρωτοδικής αναζήτησης του χαμένου χρόνου.



Ιδεοσκόπιο // Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή

Μνήμη Γιεβγκένη Γιεφτιουσένκο  
Ο τελευταίος των μεγάλων Ρώσων ποιητών

chrysothemisch1@gmail.com



Η πρόσφατη εκδημία του Γιεβγκένη Γιεφτιουσένκο, στην αρχή του περασμένου μήνα, σηματοδοτεί το τέλος μιας πλειάδας μεγάλων Ρώσων ποιητών παγκόσμιας ακινοβολίας, που αρχίζει με τον Πούσκιν και συνεχίζει ακάθεκτη με τους Λέρμοντωφ, Μπάλντομ, Γκόρκι, Μπλοκ, Γκουμιλιώφ, Άννα Αχμάτοβα, Μαγιακόφκι και Γιοσένιν, για να αναφέρουμε μόνο μερικούς εξεχόντες από τον μακρύ κατάλογο. Είναι οι ποιητές, που όποια τεχνολογικά ρεύματα ή ιδεολογικές τάσεις κι αν ακολούθησαν, από τον ρεαλισμό και τον συμβολισμό έως τον σουρεαλισμό, τον φουτουρισμό και τον ακρεϊσμό, ανέδειξαν κορυφαίες στιγμές της αυθεντικής καταξιωμένης ποίησης, όπως και της πανανθρώπινης αποστολής της.

Ειδικότερα, ο Γιεφτιουσένκο πίστευε, σύμφωνα με τον αφορισμό του προσωπικού του μανιφέστου, πως «ένας ποιητής στη Ρωσία είναι πολύ περισσότερο από έναν ποιητή». Διαμνύοντας ότι «η ποίηση μάς δίνει την λεπτότητα κατανόησης της ζωής», με επεξηγηματικές επισημάνσεις και προτροπικές συμβουλές τονίζε τη δραστική επενέργεια της απαιτητικής αυτής τέχνης του λόγου: «Δυστυχώς οι άνθρωποι, που κατέχουν αυτήν τη λεπτότητα, αποφεύγουν την πολιτική σαν επάγγελμα. Νομίζω ότι οι σημερινοί πολιτικοί δεν είναι ικανοί να λύσουν τα πολλά περίπλοκα οικουμενικά και εσωτερικά προβλήματα μόνο και μόνο λόγω έλλειψης αυτής της λεπτότητας, που είναι το μοναδικό νήμα της Αριάδνης στον λαβύρινθο των αποχρώσεων. Αν αυτό εξαρτιόταν από μένα, θα διδάσκα την ποίηση στους ανθρώπους όλων των επαγγελμάτων, συμπεριλαμβάνοντας και τους επιχειρηματίες, αλλά προπάντων τους πολιτικούς. Η διαπαιδαγώγηση με την ποίηση είναι η σωτηρία των παιδιών μας. Ας κατεβεί στη γη ο Χριστός και μασιγάσει όλες τις πλεονεξίες, γεμάτες χυδαίοτητα, όπως κάποιο μασιγάσε τους εμπόρους μέσα στον ναό, κι ας κηλαρύζει από τις ντροπισμένες οθόνες η ιερή πηγή της ποίησης, για να σώσει τις ψυχές τους από τους πειρασμούς της αισχροπίας. Όπου στον κόσμο υπάρχει τουλάχιστον μια

μητέρα, που νανουρίζει το παιδί της, η ποίηση δεν πρόκειται να πεθάνει και επομένως δεν θα χάσει ο άνθρωπος τη λεπτότητα κατανόησης της ζωής».

Αληθινές μακρόπνοες σκέψεις, που καθόρισαν τον ανιουμβιακό τρόπο ζωής και δράσης ενός ελεύθερου επαναστατικού πνεύματος και μιας πληθωρικής εμβληματικής φυσιογνωμίας όχι μόνο στην ΕΣΣΔ μετά την αποσταλινοποίηση του σοβιετικού καθεστώτος και εντεύθεν, αλλά και με δημοφιλή απήχηση στον δυτικό κόσμο ήδη από τις δεκαετίες του '50 και '60. Αν και εξεδωσε το πρώτο του βιβλίο το 1952, ενώ σπούδαζε στο Ινστιτούτο Λογοτεχνίας Γκόρκι στη Μόσχα, τη διεθνή του αναγνώριση επισφράγισε το 1962 η θρυλική ποιητική του σύνθεση «Μπάμπι Γαρ», με πηγή έμπνευσης το Ολοκαύτωμα 34.000 Εβραίων του Κιέβου από τους Ναζι καταγγελλοντας ταυτόχρονα την παραποίηση του γεγονότος στη Σοβιετική Ένωση, όπου τα κατάλοιπα της αντι-κοσμοπολιτικής εκστρατείας και του αντισοβιετικού εθιβίου της σταλινικής περιόδου. Γράφοντας την ίδια χρονιά τους «Κληρονόμους του Στάλιν», καταδικάζει απερίφραστα την εφιαλτική επανεμφάνιση του σταλινισμού. Όσον αφορά στο ναζιστικό σφαγείο, όπως το αποτύπωσε η ποιητική γραφή του Γιεφτιουσένκο μέσα από την αντιπολεμική κραυγή των στίχων του, το μελοποίησε μαζί με άλλα τρία ποιήματά του ο επίσης αντισταλινικός επιφανής συνθέτης Ντμίτρι Σοστακόβιτς, εντάσσοντάς τα στη 13η συμφωνία του με υπότιλο το ομώνυμο περίφημο ποίημα.

Όσο κι αν στον Γιεφτιουσένκο προσήπιαν ένα άτυπο συμβόλαιο με την εξουσία, αποκαλώντας τον «πλεβόα» της, στη νεκρολογία με την οποία τον αποχαιρέτησε ο ποιητής και αυστηρός κριτικός Λογοτεχνίας Ντμίτρι Μπικόφ διευκρινίζει: «Ο Γιεφτιουσένκο δεν συμβιβάστηκε με την εξουσία. Συνειδητοποιούσε ότι ήταν η φωνή της, η βιτρίνα της, αλλά δεν της υποτάχθηκε ποτέ. Εκείνη την εποχή υπήρχε ένα 'μαξιλαράκι' ανάμεσα στην εξουσία και τον λαό, μια θέση για διαμεσολαβητή...! Και από αυτήν τη θέση, υπερβολικά δύσκολη από άποψη ηθικής, ο Γιεφτιουσένκο, πρέπει να του το αναγνωρίσουμε, έκανε πολύ αξιόλογα πράγματα». Ο Μπικόφ,

εξάλλου, τον θεωρούσε ισοδύναμο του Νορμπελίστα Μπρόντσκι: «Η δεκαετία του '70, η πιο πολύπλοκη της σοβιετικής εποχής, εκφράζεται με καταπληκτική σαφήνεια και πληρότητα στα καλύτερα κείμενα τόσο του Μπρόντσκι όσο και του Γιεφτιουσένκο...». Και παρότι ο Μπρόντσκι δεν εκφραζόταν επαινετικά για την ποίηση του ομότεχνού του, εντούτοις, δεν θα μπορούσε να υποβαθμίσει τις καθολικές αποδεκτές αξίες του περιεχομένου της, ιδίως σε κάποια ποιήματά του, που: «καρφώνονται στη μνήμη και αρχίζουν να τα αγαπάς». Πέρα, όμως, από τις λιγότερο ή περισσότερο αντικειμενικές αποτιμήσεις, ο καλύτερος κριτής αποδείχθηκε το πλατύ κοινό των αναγνωστών και ακροατών του, εφόσον οι συλλογές του επανεκδόθηκαν και μεταφράζονταν συνεχώς, ενώ οι φλογερές του απαγγελίες δονούσαν τα κατάμεστα στάδια με χιλιάδες κόσμο. Ενός κόσμου, που αφουγκραζόταν τους κραδασμούς του ελπιδοφόρου μνημιάτος του: «Ο ποιητής πρέπει να έρχεται σε τούτον τον κόσμο με πίστη ότι μπορεί να τον αλλάξει».

Και ο ποιητής δεν παρέλειψε να έλθει στον κόσμο του δικού μας τόπου τον Ιούνιο του 1977, για να βιώσει από κοντά τον σπαραγμό του δράματος. Το ποιήμα του «Περιστέρωνα», μεταφρασμένο από τους φίλους του λογοτέχνης Πανίκο και Έλλη Παιονίδου, το έγραψε στην Αγία Νάπα, στο σπίτι του Αρμωχωσιανού ζωγράφου Γιώργου Σκοτεινού, κυκλωμένος από τα έργα του «Ο Κύκλος της Καταγγελίας». Με τη σειρά του ο Γιεφτιουσένκο θα κατάγγελλε διεθνώς τη συγερή δολοφονία από τους Τούρκους του γαμπρού του λαϊκού μας ποιητή Παύλου Λιασιδή, που δεν πρόλαβε να επιστρέψει στο χωριό του, την Περιστέρωνα Αρμωχώστου, για να φέρει τον πατέρα του στο Τσιακκιερό της προσφυγικής τους διαμονής. Στο μακρόστιχο ποίημα οι λέξεις στάζουν αίμα και δάκρυ, οργή και κατακραυγή: «Περιστέρωνα, Περιστέρωνα/Τινάζεται το κλάμα της, σαν περισίτερη φιερούγτζι/Μα δεν μπορεί να βρει περιστέρωνα/Κύπριοι πρόσφυγες-παντοπνή ντροπή/για όλο τον κόσμο, και όλοι αυτοί/που δεν νιώθουν ντροπή, να 'ναι καταραμένοι, νυν και αεί».